

การบริหารงานวิชาการตามแนวคิดความเป็นพลเมืองดิจิทัล
ACADEMIC ADMINISTRATION BASED ON THE CONCEPT OF DIGITAL CITIZENSHIP

ภรณ์ทิพย์ ปั่นก้อง¹ พรณีย์ เทพสูตร² และวรรณรี ปานศิริ³

Porntip Pankong¹ Punnee Tepsut² and Wannaree Pansiri³

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

E-mail : porntip.pan@rmutr.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้วัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการตามแนวคิดความเป็นพลเมืองดิจิทัล 2) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการตามแนวคิดความเป็นพลเมืองดิจิทัล และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการตามแนวคิดความเป็นพลเมืองดิจิทัล ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการศึกษา การบริหารงานวิชาการจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวทางให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี แนวคิดความเป็นพลเมืองดิจิทัลจึงได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ซึ่งเป็นแนวทางไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างปลอดภัย มีจริยธรรม และมีประสิทธิภาพ บทความวิชาการนี้ ผู้เขียนจะนำเสนอแนวคิดและความสำคัญ ขอบข่าย และองค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการตามแนวคิดความเป็นพลเมืองดิจิทัล องค์ความรู้จากบทความนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัล

คำสำคัญ : การบริหาร , การบริหารงานวิชาการ , พลเมืองดิจิทัล

*Received March 17, 2025; Revised May 10, 2025; Accepted May 11, 2025

Abstract

This academic article aims to: 1) examine the current state of academic administration based on the concept of digital citizenship; 2) analyze the components of academic administration according to the digital citizenship concept; and 3) propose guidelines for developing academic administration based on the concept of digital citizenship. In the digital age, where technology plays a crucial role in the development of education, academic administration must adapt its approach to align with technology-driven learning. The concept of digital citizenship has thus gained widespread attention as it serves as a pathway for developing learners' abilities to use digital technology safely, ethically, and effectively. In this article, the author presents the concept, significance, scope, and components of academic administration according to the concept of digital citizenship. The knowledge provided in this article will benefit school administrators and educational organizations, enabling them to apply these concepts in school management to align with the changes of the digital world.

Keywords : Administration , Academic Administration , Digital Citizenship

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างพลิกผันในปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมในวงกว้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการศึกษาที่ต้องปรับตัวให้ทันต่อพลวัตของการเปลี่ยนแปลง การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมสำหรับการเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีสมรรถนะสูง จากรายงานของ Electronic Transactions Development Agency (2025) พบว่า คนไทยใช้อินเทอร์เน็ตโดยเฉลี่ย 7 ชั่วโมง 4 นาที การใช้งานอินเทอร์เน็ตวันทำงานเฉลี่ย 6 ชั่วโมง 91 นาที วันหยุดเฉลี่ย 7 ชั่วโมง 43 นาที และประสบปัญหาจากการใช้งานหลายประการ อาทิ ความล่าช้าในการเชื่อมต่อ การถูกรบกวนจากโฆษณาออนไลน์ ถูกรบกวนด้วยอีเมลขยะ และถูกหลอกลวงทางอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ จากรายงานของ Huamark Metropolitan Police Station (2025) ยังพบการเพิ่มขึ้นของอาชญากรรมทางเทคโนโลยีในรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการสร้างเนื้อหาที่เป็นเท็จเพื่อนำมาแสวงหาประโยชน์ต่าง ๆ และในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาจากรายงานของ National Institute of Educational Testing Service (2025) ผลการทดสอบระดับชาติ O-NET ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2566 โดยคะแนนเฉลี่ยในวิชาหลักยังต่ำกว่าร้อยละ 50 และจากรายงานของ Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (2025) ผลการประเมิน PISA 2022 มีคะแนนเฉลี่ยด้านคณิตศาสตร์และการอ่านมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จากรายงานข้อมูลสะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของไทย และการพัฒนาการบริหารงานวิชาการที่สอดคล้องกับความเป็นพลเมืองดิจิทัลจึงเป็นประเด็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับการแก้ไข นอกจากนี้ Mookha-sarn (2020) กล่าวว่า ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการย่อมส่งผลต่อมาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษา และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคตอย่างยิ่งย่น สอดคล้องกับแนวคิดของ Chuenbunchu (2023) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารจำเป็นต้องตระหนักถึงหน้าที่ และความรับผิดชอบ คอยสนับสนุนส่งเสริม และติดตามการทำงานของบุคลากรภายในสถานศึกษา เพื่อให้ขอบข่ายงานวิชาการ

บรรลุดมมุ่งหมาย เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนมากที่สุด ทั้งนี้ การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพจะส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ

การศึกษาของ Yodying et al. (2023) ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของกลยุทธ์การบริหารวิชาการตามแนวคิดความเป็นพลเมืองดิจิทัล การบริหารงานวิชาการโดยมุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล และความเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเคารพต่อตนเองและผู้อื่น สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ตลอดจนมีความรับผิดชอบและตระหนักถึงความปลอดภัยในโลกดิจิทัล อีกทั้ง การบริหารงานวิชาการเป็นภาระหน้าที่ที่มีความสำคัญในการพัฒนานักเรียนให้เต็มศักยภาพและมีคุณภาพ การพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลมีความจำเป็นที่ต้องมีการดำเนินการเชิงรุกเพื่อให้ นักเรียนมีศักยภาพในการดำรงชีวิตในยุคดิจิทัลมีความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับ Kenneth (2010) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาของระบบการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อเพิ่มคะแนนผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการและแนวทางการพัฒนาของระบบการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการและแนวทางการพัฒนาของระบบการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อเพิ่มคะแนนผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า การออกแบบระบบการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนให้เป็นระบบ และดำเนินการตามระบบ มีการประเมินระบบ และพัฒนาระบบการบริหารงานวิชาการอยู่เสมอจะส่งผลให้คะแนนผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้ การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัล ผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการศึกษา ต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และวิธีการดำเนินงานเพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมดิจิทัล สามารถใช้เทคโนโลยีอย่างชาญฉลาด มีวิจรณ์ญาณ และมีความรับผิดชอบต่ออันจะนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ และการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการตามแนวคิดความเป็นพลเมืองดิจิทัล เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการตามแนวคิดความเป็นพลเมืองดิจิทัล และเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการตามแนวคิดความเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ตอบสนองต่อการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

เนื้อหา

ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการถือเป็นภารกิจหลักที่สำคัญยิ่งในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องวางแผน กำกับ และพัฒนางานวิชาการให้มีคุณภาพเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ พบว่า นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายที่สอดคล้องกัน โดย Sripo (2018) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการจัดกิจกรรมในงานวิชาการที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของภารกิจของสถานศึกษาในด้านการกำหนดนโยบาย การวางแผนและจัดทำหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน Phothien (2019) ได้ขยายความเพิ่มเติมว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดและการดำเนินงานทุกอย่าง

ของผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการพัฒนาการเรียนรู้ให้เกิดผลดีกับผู้เรียน และให้ครอบคลุมกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล การบริหารกิจกรรมทุกชนิดที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลให้ดีขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ Chuenbunchu (2023) ที่เน้นย้ำว่าการบริหารงานวิชาการเป็นการดำเนินงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การพัฒนาและส่งเสริมการเรียนการสอน การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ รวมไปถึงการวัดและประเมินผลให้มีประสิทธิภาพบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการที่เป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาผ่านการวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุดตามเป้าหมายของหลักสูตร และสอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการถือเป็นการปฏิบัติงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาเนื่องจากเป็นงานหลักที่สะท้อนคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษา นักวิชาการหลายท่านได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความสำคัญของการบริหารงานวิชาการไว้อย่างน่าสนใจ Intrawet (2017) ได้ชี้ให้เห็นว่า การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของโรงเรียนและมีความสำคัญมากที่สุดในการบริหารโรงเรียน เพราะเกี่ยวข้องกับการกิจกรรมทุกชนิดที่ดำเนินการเพื่อพัฒนาเด็กและเกี่ยวข้องกับบุคลากรทุกคนในโรงเรียน และจะเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงคุณภาพและมาตรฐานในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ในมุมมองของ Kaewkerd (2019) ได้กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของงานบริหารในโรงเรียนเพราะภารกิจหลักของสถานศึกษา คือการให้บริการทางวิชาการ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความสุข นอกจากนี้ งานบริหารวิชาการยังเป็นเครื่องตัดสินคุณภาพของโรงเรียน เนื่องจากระบบการบริหารงานวิชาการ วิธีการสอน และนักเรียนอันเป็นผลผลิตจากการบริหารงานจะเป็นตัวสะท้อนคุณภาพของโรงเรียน อีกทั้ง Chuenbunchu (2023) ได้ขยายความเพิ่มเติมในแง่มุมมองของการบริหารงานวิชาการ ผู้บริหารจำเป็นต้องตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบ คอยสนับสนุนส่งเสริม และติดตามการทำงานของบุคลากรภายในสถานศึกษาเพื่อให้ขอบข่ายงานวิชาการบรรลุจุดมุ่งหมาย เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนมากที่สุด งานวิชาการยังเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะใช้ศาสตร์และศิลป์ในการจัดการ และนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จในฐานะผู้นำ

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาที่ครอบคลุมตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ตลอดจนการนิเทศการศึกษา โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนด การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพจึงไม่เพียงสะท้อนคุณภาพของสถานศึกษา แต่ยังแสดงถึงความสามารถในการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาอีกด้วย

ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ

ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการเป็นกรอบการดำเนินงานที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา นักวิชาการหลายท่านได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการที่มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกัน โดย Intrawet (2017) ได้นำเสนอขอบข่ายการบริหารงานวิชาการที่ครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่

1) การบริหารและพัฒนาหลักสูตร 2) การจัดการเรียนการสอน 3) การวัดผลและประเมินผล 4) การบริหารสื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้ และ 5) การนิเทศการศึกษา Sripo (2018) ได้เสนอขอบข่ายที่เน้นองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญ 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) การพัฒนาหลักสูตร 2) การจัดการเรียนการสอน และ 3) การวัดผลและประเมินผล Chomchuen (2020) ได้เพิ่มมิติด้านเทคโนโลยีในขอบข่ายงานวิชาการโดยกำหนดไว้ 4 ด้าน คือ 1) การพัฒนาหลักสูตร 2) การจัดการเรียนการสอน 3) การวัดและประเมินผล และ 4) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และสอดคล้องกับ Tahom (2021) ได้นำเสนอขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) การพัฒนาหลักสูตร 2) การจัดการเรียนการสอน 3) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา 4) การนิเทศการสอน และ 5) การประเมินผล

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่า ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

1) การบริหารและพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการวางแผน ดำเนินการ และประเมินผลเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมตั้งแต่การศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของท้องถิ่น การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลหลักสูตร และการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพและทันสมัยอยู่เสมอ

2) การจัดการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน การออกแบบการจัดกิจกรรม และการปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย และเหมาะสมกับธรรมชาติของเนื้อหาสาระและผู้เรียน

3) การวัดผลและประเมินผล หมายถึง กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และตัดสินคุณค่าของข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของครู รวมทั้งการรายงานความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้อง การวัดผลและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีความเที่ยงตรง เชื่อถือได้ และสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของหลักสูตร

4) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา หมายถึง กระบวนการวางแผน จัดหา ผลิต พัฒนา และใช้สื่อการเรียนรู้และเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงและเข้าใจเนื้อหาสาระได้ง่ายขึ้น เกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย และสามารถพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21

5) การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ส่งเสริม และพัฒนาครูให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา และพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน การนิเทศการศึกษาคือกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศบนพื้นฐานของความเข้าใจ ความไว้วางใจ และความร่วมมือ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาวิชาชีพครูและการปรับปรุงคุณภาพการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ดังนั้นสรุปได้ว่า ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การบริหารและพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา และการนิเทศการศึกษา เป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา ซึ่งมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการบูรณาการขอบข่ายงานทั้ง 5 ด้านอย่างสมดุล และสอดคล้องกัน โดยคำนึงถึงบริบทของสถานศึกษา นโยบายการศึกษา และความต้องการของผู้เรียนและชุมชน รวมทั้งต้องปรับเปลี่ยนให้ทัน

ต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ การบริหารงานวิชาการ ยังต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญ ได้แก่ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ความรู้ความสามารถและความ มุ่งมั่นของครูและบุคลากรทางการศึกษา การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสม และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนา การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุ เป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 จึงต้อง ให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบ มีการบูรณาการขอข่างานทั้ง 5 ด้าน และมีการ พัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อรองรับความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

แนวคิดความเป็นพลเมืองดิจิทัล

ความหมายของความเป็นพลเมืองดิจิทัล

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีดิจิทัลในปัจจุบันส่งผลให้ระบบการศึกษาต้องปรับตัว เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการบริหารสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารจำเป็นต้อง พัฒนาศักยภาพของตนเองและบุคลากรให้มีความพร้อมในการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ จากการศึกษา แนวคิดของนักวิชาการหลายท่านเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดิจิทัล พบว่า มีการให้ความหมายที่สอดคล้องกัน ในหลายประเด็น โดย Kraiwin (2017) ได้อธิบายว่า ความเป็นพลเมืองดิจิทัลเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมและมีความ รับผิดชอบต่อการใช้เทคโนโลยี ในขณะที่ Wongkitrungruang (2018) ได้ขยายความเพิ่มเติมว่า เป็นแนวคิดและแนวปฏิบัติที่สำคัญซึ่งจะช่วยให้พลเมืองเรียนรู้ว่าจะใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล และปกป้องตนเองจากความเสี่ยงต่าง ๆ อย่างไร รวมทั้งรู้จักเคารพสิทธิของตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อ สังคมในโลกสมัยใหม่ ไปจนถึงเข้าใจผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลที่มี ต่อสังคม และใช้มันเพื่อสร้าง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเชิงบวก นอกจากนี้ Kaewkerd (2019) ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของทักษะ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการดำรงชีวิตอย่างฉลาด สุภาพ ปลอดภัย และมีประสิทธิภาพในโลก ดิจิทัล และ Changkwanyuen (2022) ได้ให้มุมมองที่ครอบคลุมด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ และเหมาะสม มีความรับผิดชอบต่อการใช้งาน ตระหนักถึงความปลอดภัยออนไลน์ ลดความเสี่ยง และสามารถ รับมือผลกระทบจากภัยออนไลน์ด้วยทักษะการคิดขั้นสูง

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่า ความเป็นพลเมืองดิจิทัลประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญหลายประการ ได้แก่ ทักษะและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ การมีความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล การมีความรับผิดชอบและจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี การเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น ตลอดจน การปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ดังนั้น การพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัล ในสถานศึกษาจึงเป็นภารกิจสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญ โดยต้องวางแผนและกำหนด แนวทางในการพัฒนาทั้งตนเอง บุคลากร และผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างสร้างสรรค์ ปลอดภัย และมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การพัฒนาการศึกษา ที่ยั่งยืนในยุคดิจิทัลต่อไป

ความสำคัญของความเป็นพลเมืองดิจิทัล

ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัล การดำรงชีวิตของมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงไป อย่างมีนัยสำคัญ เทคโนโลยีดิจิทัลได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันที่ขาดไม่ได้ ส่งผลให้ความเป็น พลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) กลายเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งในศตวรรษที่ 21 การเสริมสร้าง ความเป็นพลเมืองดิจิทัลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสังคมในยุคดิจิทัล อีกทั้ง การเปลี่ยนแปลง ทางเทคโนโลยี ส่งผลให้รูปแบบการสื่อสารและการดำเนินชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะ

ในกลุ่มเยาวชนที่เติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยีดิจิทัล Konglap et al. (2018) ได้ชี้ให้เห็นว่า ยุคไอทีเติบโตมาพร้อมกับอุปกรณ์ดิจิทัล และอินเทอร์เน็ตด้วยลักษณะการสื่อสารที่รวดเร็ว อิสระ ไร้พรมแดน และไม่เห็นหน้าของอีกฝ่ายทำให้การรับรู้และการใช้ชีวิตของเด็กรุ่นใหม่มีลักษณะที่แตกต่างจากเจนเนอเรชั่น รุ่นก่อน ๆ มาก ทักษะชีวิตใหม่ต้องได้รับการเรียนรู้และฝึกฝน เพื่อที่เด็กที่เติบโตมาในยุคที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้น ครอบครัว โรงเรียน ทางภาครัฐ และองค์กรที่เกี่ยวข้องควรร่วมส่งเสริมให้เยาวชนเป็น “พลเมืองดิจิทัล” ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานอินเทอร์เน็ต Kaewkerd (2019) ได้นำเสนอแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความเกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ทุกคนควรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล เพื่อส่งเสริมให้เกิดการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น สามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างมีมารยาท รู้จักการเคารพสิทธิของผู้อื่น และเข้าใจในสิทธิของตนเอง สามารถใช้เทคโนโลยีด้วยความรับผิดชอบ รู้จักป้องกันตนเองจากภัยคุกคามทางดิจิทัลเพื่อก้าวเข้าสู่ความเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัลตามการเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pongkan (2023) ที่ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างนักเรียน เพื่อสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต มีความรู้ความเข้าใจและใช้งานที่ถูกต้อง เน้นความสำคัญเรื่องการเคารพและรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น การเรียนรู้และพัฒนาตนให้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม เกิดประโยชน์และความปลอดภัยเมื่ออยู่ในโลกดิจิทัล

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่า ความเป็นพลเมืองดิจิทัลถือเป็นทักษะสำคัญในการดำรงชีวิต ในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาศักยภาพด้านนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ไม่เพียงแต่เพื่อการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการส่งเสริมให้เกิดการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ตลอดจนการเคารพสิทธิของผู้อื่นและความเข้าใจในสิทธิของตนเอง อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมดิจิทัลที่มีคุณภาพและยั่งยืนต่อไป

องค์ประกอบของความเป็นพลเมืองดิจิทัล

ความเป็นพลเมืองดิจิทัลถือเป็นประเด็นสำคัญในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวัน จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน พบว่า องค์ประกอบของความเป็นพลเมืองดิจิทัลมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกันในหลายมิติ Charoenwanichkul (2021) ได้นำเสนอองค์ประกอบของความเป็นพลเมืองดิจิทัล 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การรู้ดิจิทัล คือ ความสามารถในการใช้ทักษะความรู้ที่จำเป็นเพื่อใช้เทคโนโลยีสารสนเทศพื้นฐาน จัดการกับการใช้สื่อและสารสนเทศ รวมถึงสามารถสร้างสรรค์และปรับใช้เนื้อหาดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม 2) การมีส่วนร่วมทางดิจิทัล คือ การสนับสนุนให้ตนเองและบุคคลอื่นเข้าถึงดิจิทัล และแสดงพฤติกรรมเชิงบวกในโลกดิจิทัลอย่างมีวิจารณญาณ ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อประโยชน์ส่วนรวม รวมทั้งสามารถสื่อสารกับบุคคลอื่นได้อย่างเหมาะสมและทำการซื้อขายทางดิจิทัลด้วยความรอบคอบ 3) การรักษาอัตลักษณ์ในโลกดิจิทัล คือ การสร้างและจัดการข้อมูลส่วนตัวในโลกออนไลน์และออฟไลน์ด้วยความซื่อสัตย์ รักษาอัตลักษณ์ที่ดีของตนเองไว้ และจัดการประวัติการใช้งานในโลกดิจิทัล ด้วยความรอบคอบ 4) การมีจริยธรรมในการใช้ดิจิทัล คือ การแสดงความประพฤติกับผู้อื่นอย่างเหมาะสม ขณะใช้อุปกรณ์ดิจิทัล แสดงความเคารพต่อกฎหมาย ไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ทรัพย์สินทางปัญญา รวมถึงเข้าใจสิทธิและความรับผิดชอบของตนเองและผู้อื่น และ 5) การปกป้องตนเองในโลกดิจิทัล คือ การรับมือกับสถานการณ์การกลั่นแกล้งในโลกดิจิทัลได้ สามารถรักษาข้อมูลส่วนตัวและความปลอดภัยในการใช้ดิจิทัลได้อย่างรอบคอบ และระมัดระวัง รวมทั้งสามารถใช้ชีวิตในโลกออนไลน์และออฟไลน์ได้อย่างสมดุล ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจ ในขณะที่ Changkwanyuen (2022) ได้นำเสนอมุมมองที่เน้นการสื่อสารและกฎระเบียบในสังคมดิจิทัล โดยระบุองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) การสื่อสารดิจิทัล หมายถึง การสื่อสาร

ผ่านทางสื่อดิจิทัลโดยเลือกใช้เครื่องมือสื่อดิจิทัลที่มีความหลากหลายให้เหมาะสมกับจุดประสงค์และเป้าหมาย เพื่อประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม รวมถึงการสื่อสารอย่างชัดเจน แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล และสร้างสรรค์ 2) มารยาทดิจิทัล หมายถึง มารยาทและจริยธรรมในการใช้สื่อดิจิทัล รู้จักเคารพตนเอง และผู้อื่น รวมไปถึงแสดงตัวตนจริงบนโลกดิจิทัล ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติและพฤติกรรมอันพึงปฏิบัติเมื่ออยู่ ร่วมกันในสังคมออนไลน์ 3) การรู้เท่าทันดิจิทัล หมายถึง การใช้สื่อดิจิทัลอย่างมีวิจารณญาณโดยผ่าน คติวิเคราะห์ แยกแยะข้อมูลจากสื่อดิจิทัลต่าง ๆ และสามารถประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลเหล่านั้น บนโลกออนไลน์ได้ อีกทั้งสามารถนำข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือมาพัฒนาเป็นองค์ความรู้ผ่านการนำเสนอโดยใช้ สื่อดิจิทัลที่มีความหลากหลายได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ 4) กฎหมายดิจิทัล หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจที่เกี่ยวกับกฎหมายดิจิทัล เพื่อตระหนักถึงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเข้าใจและถูกต้อง ปฏิบัติ ตามกฎระเบียบของสังคมออนไลน์ และ 5) สิทธิ ความรับผิดชอบและความปลอดภัยดิจิทัล หมายถึง การตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่มีขอบเขต ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นบนโลกดิจิทัล และมีความรับผิดชอบต่อตัวเองและสังคม อีกทั้งใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างความปลอดภัยรู้ถึงภัยออนไลน์ ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อลดความเสี่ยงต่อภัยเหล่านั้น รวมไปถึงไม่ส่งผลเสียต่อสุขภาพของร่างกายและจิตใจ Tanantong (2023) ได้เสนอมุมมองที่เชื่อมโยงกับการปฏิบัติจริงในสังคม โดยกำหนดองค์ประกอบสำคัญ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การเข้าถึง เข้าใจเทคโนโลยีดิจิทัล หมายถึง มิติด้านความรู้เกี่ยวกับสื่อและสารสนเทศ สิทธิเท่าเทียมกันในการใช้อินเทอร์เน็ต รวมถึงมีทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 2) การสื่อสารดิจิทัล หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ สื่อสาร เข้าใจหาความรู้จากสื่อดิจิทัลเพื่อเป็นประโยชน์ การรู้เท่าทันสื่อ รวมถึงความสามารถในการจัดการธุรกรรมการเงินทางอินเทอร์เน็ต เช่น การซื้อขายสินค้าในอินเทอร์เน็ต บัตรเครดิตอิเล็กทรอนิกส์ การค้าแบบดิจิทัลการเมือง เศรษฐกิจ 3) ความปลอดภัยดิจิทัล หมายถึง ปฏิบัติ ตามกฎหมาย มีจริยธรรม สร้างความปลอดภัยให้กับตนเองและผู้อื่น เข้าใจความเสี่ยงอันตราย พฤติกรรมที่ผิด กฎหมายและเรียนรู้ที่จะปกป้องตนเอง 4) ความคิดสร้างสรรค์และจรรยาบรรณดิจิทัล หมายถึง ใช้เครื่องมือ ดิจิทัลเพื่อให้ความรู้สร้างสรรค์ผลงานทำให้ประสบการณ์เรียนรู้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น มีการ แสดงออกทางความคิดที่ไม่ถูกปิดกั้น สร้างสรรค์นวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ มีจรรยาบรรณดิจิทัลที่เหมาะสม และ 5) รับผิดชอบต่อตัวเองและสังคม หมายถึง สามารถควบคุมความฉลาดทางอารมณ์ดิจิทัลส่งเสริม สนับสนุนอัตลักษณ์ตนเอง ชุมชน สร้างสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีผ่านสังคมดิจิทัล และ Pongkan (2023) ได้จำแนกองค์ประกอบความเป็นพลเมืองดิจิทัลเป็น 3 คุณลักษณะ และแต่ละคุณลักษณะมีตัวชี้วัด 3 ลักษณะ ดังนี้ 1) การเคารพตนเองและเคารพผู้อื่น มี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1.1) มารยาทในการใช้งานดิจิทัล 1.2) การเข้าถึง ดิจิทัลอย่างเสมอภาค 1.3) การปฏิบัติตามกฎหมายดิจิทัล 2) การพัฒนาตนเองและสัมพันธ์กับผู้อื่น มี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 2.1) การสื่อสารดิจิทัล 2.2) ความรู้ความสามารถในการอ่าน เขียนข้อความ และการใช้งานดิจิทัล 2.3) การซื้อขายบนดิจิทัล และ 3) การปกป้องตนเองและปกป้องผู้อื่น มี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 3.1) ปฏิบัติตนอย่างมี ความรับผิดชอบต่อตนเองและสิทธิของผู้อื่นในดิจิทัล 3.2) ความปลอดภัยในการใช้งานดิจิทัล 3.3) สุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตที่ดีเมื่อใช้งานดิจิทัล

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่า องค์ประกอบของความเป็นพลเมืองดิจิทัล สรุปเป็นประเด็นสำคัญ ได้ดังนี้

1) **ด้านความรู้และทักษะดิจิทัลพื้นฐาน** ความเป็นพลเมืองดิจิทัลจำเป็นต้องมีความสามารถในการใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศ เข้าใจการทำงานของเครื่องมือดิจิทัล และสามารถประยุกต์ใช้เพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้ และการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศในยุคดิจิทัล

2) **ด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบ** ความเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ดีต้องตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำในโลกดิจิทัล มีความรับผิดชอบต่อการแสดงความคิดเห็น เคารพสิทธิของผู้อื่น และปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะการไม่ละเมิดลิขสิทธิ์และทรัพย์สินทางปัญญา

3) **ด้านความปลอดภัยและการปกป้องตนเอง** พลเมืองดิจิทัลต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภัยคุกคามในโลกดิจิทัล สามารถป้องกันตนเองจากการถูกหลอกลวง การกลั่นแกล้งออนไลน์ และการละเมิดความเป็นส่วนตัว รวมถึงการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล

4) **ด้านการมีส่วนร่วมและการสร้างสรรค์** ความเป็นพลเมืองดิจิทัลควรมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์เนื้อหาและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาตนเองและชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลที่ดีงาม และ 5) **ด้านสุขภาวะดิจิทัล** การตระหนักถึงผลกระทบของการใช้เทคโนโลยีที่มีต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต สามารถจัดการเวลาในการใช้อุปกรณ์ดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม และรักษาสสมดุลระหว่างชีวิตในโลกออนไลน์และออฟไลน์

ดังนั้นสรุปได้ว่า องค์ประกอบของความเป็นพลเมืองดิจิทัลทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ความรู้และทักษะดิจิทัล พื้นฐาน จริยธรรมและความรับผิดชอบ ความปลอดภัยและการปกป้องตนเอง การมีส่วนร่วมและการสร้างสรรค์ และสุขภาวะดิจิทัล องค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงและเสริมซึ่งกันและกัน โดยมีเป้าหมายร่วมในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีความรับผิดชอบ ปลอดภัย สร้างสรรค์ และมีสุขภาพที่ดี การพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านผ่านกระบวนการศึกษา การสร้างความตระหนักรู้ และการพัฒนานโยบายที่เหมาะสม โดยมีเป้าหมายในการเสริมสร้างศักยภาพของบุคคลในการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล ขณะเดียวกันก็ลดความเสี่ยงและผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้น การทำความเข้าใจองค์ประกอบของความเป็นพลเมืองดิจิทัลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสังคมดิจิทัลที่ปลอดภัย มีความรับผิดชอบ และยั่งยืนในอนาคต

สรุปองค์ความรู้

บทความนี้ได้ข้อค้นพบ องค์ความรู้ที่สำคัญเกี่ยวกับแนวคิด ความสำคัญ และองค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการตามแนวคิดความเป็นพลเมืองดิจิทัล ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง

การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัล คือ กระบวนการจัดการวางแผน และดำเนินงานด้านวิชาการที่มุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้าสู่กระบวนการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ในบริบทของสังคมดิจิทัลการบริหารงานวิชาการมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบจากเดิมที่เน้นการถ่ายทอดความรู้ในห้องเรียนแบบดั้งเดิมไปสู่การออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในโลกดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีวิสัยทัศน์และความเข้าใจในการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานวิชาการอย่างเหมาะสม เพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดคือการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ

ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการตามแนวคิดความเป็นพลเมืองดิจิทัล ครอบคลุมองค์ประกอบหลัก 5 ด้าน ได้แก่

1. การบริหารและพัฒนาหลักสูตรดิจิทัล คือ การพัฒนาหลักสูตรในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องออกแบบให้มีความยืดหยุ่น เน้นการพัฒนาสมรรถนะด้านดิจิทัล และส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ หลักสูตร

ต้องบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดิจิทัลเข้าไปในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การประเมินสารสนเทศ และจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี

2. การจัดการเรียนการสอนแบบดิจิทัล คือ การปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี โดยการผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับวิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ และการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองดิจิทัลอย่างเป็นรูปธรรม

3. การวัดและประเมินผลด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล คือ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เช่น การใช้แพลตฟอร์มประเมินผลออนไลน์ การประเมินตามสภาพจริงผ่านชิ้นงานดิจิทัล และการวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน รวมถึงการประเมินสมรรถนะด้านความเป็นพลเมืองดิจิทัล

4. การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา คือ การส่งเสริมการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลที่หลากหลาย เช่น บทเรียนออนไลน์ แอปพลิเคชัน เกมการศึกษา และสื่อเสมือนจริง เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาค้นคว้าทรัพยากรการเรียนรู้ดิจิทัล และส่งเสริมการใช้ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดอย่างมีจริยธรรม

5. การนิเทศการศึกษาด้วยกระบวนการดิจิทัล คือ การปรับเปลี่ยนรูปแบบการนิเทศให้สอดคล้องกับบริบทดิจิทัล เช่น การนิเทศออนไลน์ การใช้ข้อมูลสารสนเทศในการนิเทศ และการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพออนไลน์ การส่งเสริมให้ครูพัฒนาสมรรถนะด้านดิจิทัลเพื่อเป็นแบบอย่างความเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ดีให้กับผู้เรียน

องค์ประกอบของความเป็นพลเมืองดิจิทัลในการบริหารงานวิชาการ มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ความรู้และทักษะดิจิทัลพื้นฐาน คือ การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะความรู้พื้นฐานด้านดิจิทัล เช่น การใช้เครื่องมือดิจิทัล การค้นหาและประเมินสารสนเทศ การสร้างเนื้อหาดิจิทัล ตลอดจนการแก้ปัญหาด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล การบริหารงานวิชาการต้องจัดทำหลักสูตรที่บูรณาการการพัฒนาความรู้และทักษะดิจิทัลเข้ากับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ

2. จริยธรรมและความรับผิดชอบดิจิทัล คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เคารพสิทธิของผู้อื่น และปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารงานวิชาการควรกำหนดนโยบายด้านจริยธรรมดิจิทัลที่ชัดเจน จัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม และสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลที่ดีในสถานศึกษา

3. ความปลอดภัยและการปกป้องตนเองในโลกดิจิทัล คือ การพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภัยคุกคามในโลกดิจิทัล สามารถป้องกันตนเองจากการถูกหลอกลวง การกลั่นแกล้งออนไลน์ และการละเมิดความเป็นส่วนตัว การบริหารงานวิชาการควรจัดให้มีหลักสูตรความปลอดภัยดิจิทัล มีระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนที่ประสบปัญหาในโลกออนไลน์ และมีมาตรการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลในสถานศึกษา

4. การมีส่วนร่วมและการสร้างสรรค์ในสังคมดิจิทัล คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์เนื้อหาและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมดิจิทัล การบริหารงานวิชาการควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสร้างนวัตกรรม แก้ปัญหาชุมชน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมดิจิทัลที่ดี

5. สุขภาวะดิจิทัล คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงผลกระทบของการใช้เทคโนโลยีที่มีต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต สามารถจัดการเวลาในการใช้อุปกรณ์ดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม การบริหารงานวิชาการ

ควรบูรณาการการส่งเสริมสุขภาวะดิจิทัลเข้าไปในหลักสูตรและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างสมดุล และมีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทั้งกายและใจควบคู่กับการใช้เทคโนโลยี

ดังนั้น การบูรณาการแนวคิดการบริหารงานวิชาการตามแนวคิดความเป็นพลเมืองดิจิทัลจะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสร้างความตระหนักและส่งเสริมให้ครูพัฒนาทักษะด้านดิจิทัล เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีและสามารถจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ มีความรับผิดชอบ และสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ และเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในศตวรรษที่ 21

References

- Changkwan, A. (2022). *Development of learning models to promote digital citizenship of undergraduate students based on the active learning concept with social media* [Doctoral dissertation, Naresuan University].
- Charoenwanichkul, P. (2021). *The suitability of students' reflective and formative digital citizenship measurement models: Bayesian statistical analysis* [Doctoral dissertation, Chulalongkorn University].
- Chomchuen, N. (2020). *Academic administration strategies of secondary schools based on the concept of global citizenship* [Doctoral thesis, Chulalongkorn University].
- Chuenbunchu, N. (2023). *Guidelines for the development of academic administration in colleges of agriculture and technology based on the concept of smart agricultural entrepreneurship skills* [Master's thesis, Chulalongkorn University].
- Electronic Transactions Development Agency. (2025, January 8). *Report on the survey of internet user behavior in Thailand 2022*. Retrieved from <https://www.eta.or.th/th/Our-Service/statistics-and-information.aspx>
- Huamark Metropolitan Police Station. (2025, January 8). *4 forms of crime that come with AI: Trends in online crime in 2024*. Retrieved from <https://huamark.metro.police.go.th/2023/12/online-crime/#>
- Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2025, January 8). *PISA 2022 assessment results: Executive summary*. Retrieved from <https://pisathailand.ipst.ac.th/pisa2022-summary-result/>
- Intrawet, P. (2017). *Academic administration guidelines in kindergarten schools based on STEM education concept: A case study of Nonthaburi Province* [Doctoral dissertation, Chulalongkorn University].
- Kaewkerd, M. (2019). *Strategies for academic administration in secondary schools based on digital citizenship concept* [Doctoral dissertation, Chulalongkorn University].
- Kenneth, T. (2010). The influence of school architecture on academic achievement. *Journal of Educational Administration*, 38(4), 309-330.

- Konglap, L., Setthitip, A., Inthanon, S., & Sermsinsiri, P. (2018). *Preparation of digital intelligence (DQ) factsheet and study of cyberbullying among adolescents*. Children and Youth Media Institute. Retrieved from <https://cclickthailand.com/wp-content/uploads/2020/04/16.pdf>
- Kraiwin, P. (2017). *Strategies for the development of private school administrators based on the concept of digital citizenship* [Doctoral thesis, Chulalongkorn University].
- Mookha-sarn, P. (2020). *Approaches for developing academic administration of secondary schools in Bangkok based on the concept of green citizen competency learning outcomes* [Master's thesis, Chulalongkorn University].
- National Institute of Educational Testing Service. (2025, January 10). *Report on the analysis of the results of the national basic education test (O-NET) to develop teaching and learning for grade 6, academic year 2023*. Retrieved from <https://www.niets.or.th/th/catalog/view/497>
- Phothien, S. (2019). *Strengthening digital citizenship of elementary school students in the northeastern region* [Doctoral thesis, Chulalongkorn University].
- Pongkan, R. (2023). *Strengthening digital citizenship of elementary school students in the northeastern region* [Doctoral dissertation, Maha Sarakham University].
- Sripo, A. (2018). *Strategy of academic administration in private secondary schools based on the concept of creative thinking skills and innovative thinking skills* [Doctoral thesis, Chulalongkorn University].
- Tahom, N. (2021). *The relationship between teamwork and academic administration of schools under the Office of the Primary Educational Service Area 2, Prachinburi* [Master's thesis, Rajamangala University of Technology Thanyaburi].
- Tanantong, T. (2023). *Development of community-based history learning innovation to strengthen digital citizenship of high school students* [Master's thesis, Chiang Mai University].
- Wongkitrungruang, W. (2018). *Digital citizen manual (1st edition)*. Digital Economy Promotion Agency, Ministry of Digital Economy and Society. Retrieved from <https://thaidigizen.com/wp-content/uploads/2018/06/DigitalCitizenship-Book-ok.pdf>
- Yodying, C., Phoorungruang, S., & Thee-asana, S. (2023). *Academic administration strategies based on the digital citizenship concept of educational institutions under the Office of the Primary Educational Service Area in Nakhon Ratchasima Province*. *Journal of Education Studies*, 51(1), 6-11.